

III. ANIVERSĂRI ȘI EVENIMENTE ISTORICE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

IZOLAREA POLITICO – DIPLOMATICĂ A ROMÂNIEI CA URMARE A EVOLUȚIILOR EXTERNE ȘI A PIERDERILOR TERITORIALE DIN VARA ANULUI 1940.

Angela Mihaela BĂLAN *

Abstract: The political - diplomatic isolation of Romania after the external evolutions and territorial loss in the summer of 1940

In the history of the Romanian people, the year 1940 marks a tragic moment not only through the complexity of the events that had taken place but also through their intensity and their consequences. The summer of 1940 meant, unfortunately, the end of the dream of the Romanian diplomacy in the interwar period - the building of a doctrine for an own external policy, a dream that through its general objectives had as a finality the consolidation of the Romanian unitary national state realised in 1918.

What we try to emphasize in the next paper, the political - diplomatic isolation of Romania, at the start of the second world conflagration, was due to a complex of internal and external factors, some of them acting a long time before, others defending in the summer of 1940. "The great Romania", the millennial dream of an entire nation, that had fought and sacrificed for realising this, crashed in a few weeks. On external way, Romania needed, in this way, to re-orientate its external policy going on the way of "adaptation to reality", becoming close to Germany and hoping that Germany could guarantee its independence and integrity of what remained from it.

Keywords: political - diplomatic isolation, diplomacy, revisionism, territorial loss, authoritarian regime.

* Profesoară dr., director coordonator al Liceului Bilingv „Decebal”, București, trezorier al Societății de Științe Istorice din România.

Contextul intern. Anul 1940 marchează în istoria românilor un moment tragic atât prin complexitatea evenimentelor ce au avut loc cât și prin intensitatea lor, precum și prin urmările sale. Evoluția regimului politic din România, de la democrație la dictatură, s-a datorat unui complex de factori interni și externi, unii acționând mai demult, alții apărând în vara anului 1940. Drumul pe care România s-a înscris de la democrație la dictatură, nu a fost o excepție, ci s-a așezat pe o cale urmată de majoritatea statelor europene în noua etapă politică în Europa, în care rațiunea politică era tot mai mult înlocuită cu forța brutală. Anexarea Austriei, de Germania în martie 1938, precum și acordul de la Munchen din același an, au constituit momente care au încurajat Germania pe drumul declanșării unui nou conflict mondial.

În România, deteriorarea situației interne, prin instaurarea regimului de autoritate monarhică, a evoluat mai ales sub impactul evenimentelor internaționale, ceea ce a dus la *izolarea politico-diplomatică a României*. Astfel, Regele Carol al II-lea „și-a legat numele de lichidarea democrației românești și de instaurarea primului regim dictatorial” din țara noastră¹.

Instaurarea regimului de autoritate monarhică era rezultatul unor factori care acționaseră pe o durată mai lungă de timp. Din punct de vedere al instituțiilor statului, cuceririle Marii Uniri au dispărut treptat, astfel că, în 1938, România Mare, cu spiritul ei modern, a încetat să mai existe. Litera vechilor instituții fusese de multe ori rău aplicată, funcționarea lor incompletă, dar spiritul lor fusese de netăgăduit bun. Acum, prin instaurarea noului regim, „spiritul se pervertise, îngreunând spiritul de dezvoltare reală”².

Scoase în afara legii prin decretul din 30 martie 1938, partidele politice au continuat să-și desfășoare activitatea într-un cadru mai restrâns decât în perioada anterioară, dar păstrându-și în mare parte structura organizatorică. Inițial, regele a sperat să le asocieze noului regim, dar nici liberalii, nici țărăniștii nu s-au arătat dornici de colaborare, protestând neîncetat împotriva regimului instaurat și cerând reîntoarcerea la regimul parlamentar, constituțional. Iuliu Maniu afirma că dizolvarea partidelor politice era neconstituțională (el considerând încă valabilă Constituția din

* Un regim mai *degrabă autoritar*, pentru că nu a avut trăsăturile unei dictaturi autentice

¹ Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p. 190

² Gheorghe Buzatu, *România cu și fără Antonescu*, Editura Moldova Iași, 1991, p. 14

1923) și preciza: „În consecință nu ne socotim dizolvați ci ne simțim obligați a continua activitatea noastră”³.

La sugestia președintelui P.N.Ț., Virgil Madgearu și un reprezentant al P.N.L., au elaborat un memoriu protest care urma să fie semnat de împuterniciții acestor partide precum și de cei ai Partidului Poporului, Partidului Radical Țărănesc, P.S.D., Partidului Național Creștin și Mișcării legionare. Memoriul nu s-a finalizat dar regele a luat act de atitudinea opoziției P.N.Ț. și P.N.L.. Poziția partidelor politice istorice P.N.L. și P.N.Ț. a fost exprimată cu și mai multă duritate atunci când, membrii marcанți ai acestui partid au acceptat demnitățile oferite de rege, excluzându-i sau suspendându-i din funcții importante.

Ignorând poziția acestora regele Carol al II-lea a continuat drumul pentru desăvârșirea noului regim, hotărând organizarea unei noi „instituții”: Frontul Renașterii Naționale, ca „unică organizație politică în stat, orice altă activitate politică decât aceea a F.R.N., fiind considerată clandestină”⁴.

Crearea noului partid trebuia să constituie un suport social și politic pentru Carol al II-lea, „să acopere” actele regelui, să asigure selecția cadrelor, să influențeze tineretul, să dea o lovitură de grație vechilor partide, care de fapt își continuau activitatea. În ciuda eforturilor depuse, noul regim a fost departe de a se bucura de sprijinul diferitelor forțe sociale și politice: populația a început să-l urască iar țărăniștii și liberalii, principalele partide opoziționiste i s-au opus continuu, nerecunoscându-i legitimitatea și cerând prin nenumărate memorii revenirea la regimul democratic. Reconcilierea națională cerută de rege, în numele interesului național și al pericolului extern, nu s-au putut realiza niciodată⁵.

Între 1938-1940 regele și Garda de Fier s-au înfruntat într-o luptă pe viață și pe moarte, căreia i-au căzut victime sute de legionari, aproape întreaga conducere a mișcării în frunte cu Zelea Codreanu asasinat în noiembrie 1938, dar și a lui Armand Călinescu, primul ministru și „mâna forte” a regimului, asasinat de legionari în septembrie 1939.

Sub presiunea Germaniei, regimul de autoritate monarhică a alunecat spre dreapta, o deplasare spre dictatură nu din convingere credem noi, ci dintr-o necesitate politică. Într-adevăr România avea în primăvara anului 1939 foarte puțini aliați pe care putea să se bazeze. Vechiul sistem de alianțe

³ Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 330

⁴ Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind Istoria României între 1918-1944*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, p. 15

⁵ Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 15

constituit după 1918 s-a destrămat ca urmare a creșterii influenței Germaniei și a actelor agresive ale acesteia, cât și a conciliatorismului Marilor Puteri occidentale. Criza cehoslovacă a dominat primul an de existență a regimului carlist, Carol al II-lea căutând totuși cu o „remarcabilă și lăudabilă consecvență, vechea linie de respectare a alianțelor”⁶. În acest sens se înscriu vizitele regelui la Londra și Paris în noiembrie 1938 în căutarea unui sprijin occidental mai substanțial, în urma cărora a primit doar asigurări neconvingătoare. Occidentul era încă cuprins de spiritul Munchen-ului. În drumul de întoarcere spre țară, Carol al II-lea s-a oprit la Berghof, în Bavaria, pentru o scurtă întâlnire cu Hitler. Întâlnirea nu a reușit însă să înlăture neîncrederea reciprocă. Era evident că pozițiile conciliatoare ale Marii Britanii și Franței vor lăsa urmări grave asupra evoluției situației politice în Europa și în consecință și asupra evoluției regimului politic din România.

Relațiile cu Berlinul, destul de încordate, se vor înăsări și mai mult după lichidarea conducerii legionare în frunte cu C.Z. Codreanu. Eforturile disperate ale lui Carol vizau intensificarea legăturilor economice cu Anglia și Franța, evitând prin aceasta satelizarea economică a țării față de Germania. În această perioadă tendința de bază a politicii externe românești⁷ era de a-și păstra toate ușile deschise și de a nu alege unilateral un singur grup de puteri. Totodată ministrul de externe Grigore Gafencu a încercat să impulsioneze alianța cu Polonia și să lărgască zona de influență a Întelegerii Balcanice.

Diplomații români au avertizat în legătură cu pericolul pătrunderii economice a Germaniei în Balcani încă din toamna anului 1938, fără a reuși însă să stârnească interesul Franței și Angliei. În timpul vizitei regelui la Londra în noiembrie 1938, Chamberlain declară lui Carol la 16 noiembrie că deși Marea Britanie nu acceptă ideea împărțirii Europei de sud-est în sfere de influență este firesc ca în domeniul economic Germania să ocupe o poziție preponderentă în sud-estul Europei⁸.

În aceste condiții, după numeroase presiuni și în urma unor note diplomatice, România a fost obligată să încheie în **22/23 martie 1939 un tratat economic cu Germania**, care punea economia țării și în special industria petroliferă la dispoziția Germaniei. Anglia și Franța, îngrijorate, au răspuns de data aceasta prin încheierea grabnică a unor acorduri economice

⁶ *Ibidem*, p. 16

⁷ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile româno-germane (1938-1944)*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 65

⁸ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 60

cu România, limitate însă ca valoare și prin acordarea în aprilie 1939 a unor garanții privind independența, dar nu și integritatea teritorială a României, garanții care vor fi acceptate totuși de rege, în lipsa unor măsuri mai concrete.

În perioada ce a urmat până la declanșarea conflictului mondial, ***izolarea politico-diplomatică s-a adâncit și în urma semnării pactului Ribbentrop-Molotov la 23 august 1939***, unde soarta României era decisă: „în timp ce partea sovietică subliniază interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia, partea germană își declară totalul dezinteres față de aceasta”⁹.

Prea puțini intuiau ceea ce urma să se întâmple, cu toate că vestea încheierii înțelegerii sovieto-germane a fost primită cu o vie nemulțumire în cercurile politice și diplomatice românești, dar și în rândul opiniei publice românești ținând cont că se vorbea despre un protocol secret, mai ales în ziarele americane¹⁰.

Izolarea politico-diplomatică a devenit acum o realitate evidentă, iar în intervalul 1939-1940 s-a manifestat în forme specifice. Izolarea politică a fost însă un fenomen complex ale cărei cauze trebuie căutate nu numai în evoluția evenimentelor din Europa anilor 1938-1940, dar și în structurile politico-diplomatice și economice din perioada interbelică¹¹. De parte de a fi fost proprie doar României, izolarea a însemnat în esență „*crearea aceluia ansamblu de condiții politico-economice și militare care să facă inactivă rezistența victimei în fața violenței, iar apoi să triumfe politica de forță și dictat*”¹².

Neutralitatea declarată a României, la 6 septembrie 1939, singura formulă ce-i permitea menținerea echilibrului în aspra confruntare politico-militară declanșată la 1 septembrie 1939, a permis păstrarea tuturor legăturilor vechi cu Anglia și Franța, deși nu aveau valoarea pe care țara noastră ar fi dorit să o aibă. Apoi, desfășurarea unei ample campanii diplomatice în sud-estul Europei pentru coalizarea forțelor într-un front contra agresiunii¹³ (este vorba de proiectul „*blocului neutrilor*”) – ultima încercare de acest fel a României prin care spera cooptarea alături de țările Înțelegerii Balcanice a Bulgariei, Italiei și Ungariei. Încercarea a fost sortită

⁹ Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea în *Documente...*, p. 524

¹⁰ Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940...*, p. 179

¹¹ Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României (1919-1940)*, Editura Humanitas, București, p. 13

¹² *Ibidem*, p. 13-14

¹³ Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940...*, p. 181

eșecului datorită atitudinii și presiunilor germane la Sofia, Budapesta și Roma.

Pentru a putea stabili poziția și a înțelege caracterul politicii duse de România în perioada de după declanșarea celui de-al doilea război mondial amintim două acțiuni de politică internă și externă în același timp¹⁴:

1) deschiderea frontierei nordice accesului refugiaților polonezi în frunte cu președintele și guvernul precum și salvarea tezaurului polonez, fapt ce a adus reacția Germaniei și asasinarea primului ministru A. Călinescu.

2) aplicarea unor măsuri dure împotriva Gărzii de Fier, după asasinarea lui A. Călinescu, în ciuda reacțiilor ce puteau veni din Germania.

În zona sa geografică România a fost singurul stat care a promovat atunci o astfel de politică sfidând amenințările unei puteri care „înghițise” deja trei țări europene independente și se pregătea pentru o nouă fază a războiului. Începând cu 14 decembrie 1939, situația României devine și mai critică odată cu comunicarea guvernului britanic că garanția lui poate fi considerată viabilă în cazul unui atac sovietic, numai dacă Turcia ar permite trecerea prin strâmători a vaselor engleze și dacă Italia nu se opune. În această situație guvernul britanic „ar fi dispus să examineze imediat, împreună cu guvernul francez situația nou creată pentru a stabili cum ar putea contribui la apărarea României”¹⁵. Gheorghe Tătărescu, în expunerea făcută pe 1 mai 1943 referitor la politica externă a României în această perioadă, spunea că cu toate aceste garanții, România „nu mai putea conta pe nici un sprijin concret din partea anglo – francezilor. Politica anglo – franceză a fost întotdeauna una de evitare a conflictului cu sovieticii”¹⁶.

România a fost nevoită astfel **să reorienteze politica externă mergând pe calea „adaptării la realități”**¹⁷, apropiindu-se prin aceasta de Germania, sperând ca aceasta să-i poată garanta independența și integritatea. După părerea lui Gheorghe Tătărescu, „Germania era interesată în cel mai înalt grad de menținerea păcii pe Dunăre și în sud-estul Europei”¹⁸, iar rezultatele obținute de guvernul român erau, pentru moment dătătoare de speranțe.

¹⁴ Viorica Moisuc, *op. cit.*, p. 370-372

¹⁵ Teodor Mavrodin, *Mareșalul Antonescu întemnițat la Moscova*, Editura Carminis, Pitești, 1998, p. 32

¹⁶ *Ibidem*, p. 129

¹⁷ Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940 ...*, p. 181

¹⁸ Teodor Mavrodin, *op. cit.*, p. 129

După puternica ofensivă germană victorioasă, declanșată la 10 mai 1940 împotriva Belgiei, Olandei, Luxemburgului și Franței, la 29 mai 1940 Consiliul de Coroană a hotărât ca România să renunțe la politica de neutralitate și să se orienteze spre Germania¹⁹. Ponderea miniștrilor filogermani a crescut în urma remanierii guvernamentale, iar Carol al II-lea și-a schimbat poziția față de Garda de Fier acordându-i amnistie pentru crimele politice săvârșite. Rapida ofensivă germană și căderea Franței a luat prin surprindere cercurile politice românești. După dispariția „*Micii Înțelegeri*”, prăbușirea Franței lăsa România complet izolată față de aliații săi tradiționali.

În cursul acestor luni, incidentele provocate de sovietici la granița cu România trădau intențiile acestora. Încă din 29 martie 1940, în Sovietul Suprem, Molotov a pus problema Basarabiei. Regele Carol a solicitat pe Hitler pentru fortificarea graniței de est a României, dar acesta nu a răspuns²⁰. Să nu fi știut regele de înțelegerea secretă cuprinsă în pactul Ribbentrop-Molotov?

Contrar așteptărilor, Fabricius îl sfătuiește pe Grigore Gafencu, noul ministru plenipotențiar la Moscova, să rezolve chestiunea pe cale pașnică²¹. Chiar și Marea Britanie a încurajat acțiunea Uniunii Sovietice prin declarația noului ambasador la Moscova, sir Stafford Crips, făcută la 12 iunie 1940, când și-a prezentat scrisorile de acreditate: „...în sud-estul Europei Uniunii Sovietice îi revine un rol de răspundere”²². Iată că, și Marea Britanie urmărindu-și propriile interese îndemna chiar la agresiune Uniunea Sovietică!

Situația era tot mai amenințătoare pentru România. Prin pactul de „neagresiune” și prietenia germano-sovietică, era practic imposibil să ne îmbunătățim relațiile cu Germania, încheind cu această putere un tratat care să-i garanteze României independența și să-i asigure apărarea frontierei de pe Nistru. În context, fostul ministru Gh. Tătărescu arăta în expunerea făcută la 1 mai 1943²³, că, chiar dacă am fi reușit încheierea unui pact politic cu Germania, contrar tuturor probabilităților, un asemenea pact ar fi rămas fără rezultate și inoperant în iunie 1940.

La 23 iunie 1940, V.M. Molotov, comisarul poporului pentru relații externe al U.R.S.S.-ului, l-a informat pe von Schulenburg, ambasadorul

¹⁹ Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940* ..., p. 182

²⁰ Teodor Mavrodin, *op. cit.*, p. 33

²¹ *Ibidem*

²² *Ibidem*, p. 34

²³ Teodor Mavrodin, *op. cit.*, p. 138

Germaniei la Moscova că „*soluționarea problemei Basarabiei nu mai permite nici o amânare*”²⁴. Ministrul de externe german a răspuns că Germania este fidelă acordurilor de la Moscova din 23 august 1939 dar că „*pretențiile sovietice asupra Bucovinei, reprezintă o noutate, Bucovina fiind mai înainte provincie a Coroanei Austriece*”²⁵.

Ca urmare „*guvernul Reich-ului a sfătuit România să renunțe și a recomandat să cedeze Uniunii Sovietice Basarabia și Bucovina de Nord*”²⁶. Ce putem înțelege din atitudinea Germaniei față de România? Răspunsul pare simplu: Germania a trebuit să facă jocul U.R.S.S.-ului fiind dispusă să sacrifice orice și pe oricine pentru a păstra neutralitatea binevoitoare a sovieticilor.

În seara zilei de 26 iunie 1940, guvernul sovietic a cerut guvernului român „*să retrocedeze imediat Basarabia și să cedeze Nordul Bucovinei*”²⁷. În seara aceleiași zile România transmite că „*... este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg la discutarea amicală și de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic*”²⁸. Dar dintr-o nouă notă ultimativă din noaptea de 27 iunie, guvernul U.R.S.S. a apreciat că răspunsul guvernului român „*este imprecis*”²⁹, deoarece în el nu se spunea direct dacă primește propunerea guvernului sovietic de a restitui Basarabia și Nordul Bucovinei. În consecință, România a fost nevoită să accepte ultimatum-ul, iar pe 28 iunie orele 14⁰⁰ a început evacuarea din aceste teritorii cedate. Tragedia s-a resimțit puternic și asupra poporului român, o parte din el fiind nevoită să accepte regimul opresiv străin. Doar Partidul Comunist a salutat acest act, „*transmițând un salut fierbinte popoarelor Basarabiei și Bucovinei de Nord eliberate de sub jugul imperialismului român*”³⁰.

Pe plan intern situația Coroanei era șubrezită puternic. Regele Carol al II-lea a luat unele măsuri cu ajutorul cărora, spera el, să apară altfel în ochii opiniei publice. Dar trebuia să apară și într-o lumină mai bună în fața lui Hitler. Astfel la 1 iulie 1940 el renunță la garanțiile anglo-franceze devenite inoperante, iar la 11 iulie România părăsește Liga Națiunilor, iar

²⁴ 23 August 1944. *Documente*, vol. I, 1939-1943, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 77

²⁵ Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940...*, p. 182

²⁶ Teodor Mavrodin, *op. cit.*, p. 139

²⁷ 23 August. *Documente*, vol. I, p. 81-82

²⁸ *Ibidem*, p. 82

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 17

Frontul Renașterii Naționale este transformat în Partidul Națiunii. În același timp, la 4 iulie, prim ministru devine filogermanul Ion Gigurtu, guvern în care intră și legionarii. Partidele politice democratice au protestat prin scrisori trimise corpurilor legiuitoare iar conducătorii lor nu au pierdut ocazia de a cere revenirea la regimul parlamentar-constituțional³¹.

Continuarea apropierei de Germania era considerată de Carol unica șansă de apărare împotriva tendințelor sovietice, ca urmare a creșterii influenței URSS-ului în Balcani și estul Europei. De aceea, Carol îi cerea lui Hitler să garanteze granițele României. Răspunsul ajuns destul de târziu, la 15 iulie pare surprinzător: „*Hitler declară că nu poate da curs dorințelor guvernului român până ce nu va rezolva problemele legate de pretențiile teritoriale ale Ungariei și Bulgariei asupra României*”³². Într-o notă remisă guvernului german la 27 iunie 1940³³, guvernul ungar se plângea că concesiile teritoriale făcute de România U.R.S.S.-ului constituiau o discriminare declarată față de Ungaria, iar consecințele sale asupra opiniei publice ungare ar putea avea urmări cu totul imprevizibile. Ungaria urmărea astfel să-și îndeplinească pretențiile (chipurile justificate!!!) asupra României, exclusiv prin intermediul unor eventuale înțelegeri cu puterile Axei, respectiv în deplin acord cu Italia și Germania. Aroganța Ungariei se întemeia pe sprijinul lui Hitler și al lui Mussolini. În vara anului 1940 șeful Marelui Stat Major Ungar, generalul Werth, spunea că la München, Teleki și Csaki au obținut „*într-un mod care exclude orice dubiu [...], mână liberă în problema Transilvaniei*”³⁴.

Prin urmare, sub patronajul lui Hitler au început în august atât tratativele cu Ungaria cât și cu Bulgaria. Se pune întrebarea – *Ce anume l-a determinat pe Hitler să aibă o asemenea poziție față de problemele teritoriale din sud-estul Europei?*

Răspunsul poate fi căutat și în evoluția evenimentelor politice și militare din Europa în acel moment. Prin încheierea cu succes a campaniei din vest, Hitler câpătase libertate de acțiune în toată Europa. Relațiile create prin acordurile preliminare de la Paris corespundeau și concepției sale despre necesitatea unei noi ordini în Europa. Dar în primul rând poziția U.R.S.S.-ului l-a determinat să-și schimbe concepția de până atunci care fusese de a menține cu orice preț statu-quo-ul în sud-estul Europei³⁵.

³¹ ANC, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 25/1940, filele 109-120

³² 23 August. Documente, vol. I, p. 88-91

³³ Viorica Moisuc, *op. cit.*, p. 371

³⁴ *Ibidem*

³⁵ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 112

Dat fiind că guvernul sovietic considera justificate pretențiile Ungariei și Bulgariei și sublinia relațiile de prietenie dintre Rusia și Bulgaria, Hitler trebuia chiar și numai pentru a nu fi depășit de evoluția politică să-și schimbe poziția de până atunci³⁶.

În scrisoarea de răspuns a regelui Carol către Hitler, acesta s-a declarat de acord cu reglementarea pașnică a diferendelor dintre România și Ungaria, precum și cu Bulgaria, așa cum sugerase Hitler, trimițând totodată pe primul ministru I. Gigurtu și pe ministrul de externe M. Manoilescu în Germania și Italia în vederea unor convorbiri echitabile.

În consecință, la 16 august 1940 au început la Turnu Severin tratativele de fond cu Ungaria, care din cauza contradicțiilor ireconciliabile dintre părți au fost întrerupte la 23 august, fără să se fi ajuns la vreun rezultat. În schimb convorbirile româno – bulgare începute la 19 august la Craiova, au dus încă de la 21 august la o înțelegere de principiu privitoare la cedarea Cadrilaterului, în limitele frontierei din 1912. Dificultățile au apărut și aici, în momentul discutării detaliilor.

Astfel nici această problemă nu era încă definitiv soluționată când, Hitler, la 26 august 1940 a decis să intervină în disputa pentru problema Transilvaniei. Hotărârea luată de Hitler era determinată poate și de faptul că odată ce țările aflate în litigiu nu ajungeau la nici un rezultat, s-ar fi putut declanșa între ele un conflict în care Uniunea Sovietică putea să intervină. Să nu uităm că exact în această perioadă (25-26 august) se anunțaseră masive concentrări de trupe rusești la granița cu România³⁷.

În consecință pe 26 august, Hitler a invitat, prin intermediul lui J. von Ribbentrop pe miniștri de externe ai Italiei, Ungariei și României să participe la o Conferință la Viena³⁸. Hitler dorea acum o soluționare rapidă a problemelor litigioase în Europa de sud-est, pentru a menține liniștea și pentru a evita conflictele armate, ce ar fi putut afecta zona petrolieră a Văii Prahovei, zonă de mare interes pentru Germania.

Tratativele s-au rezumat la început la eforturile miniștrilor de externe german și italian de a convinge cele două delegații română și maghiară că trebuie să se hotărască la acceptarea arbitrajului, indiferent dacă le convine sau nu³⁹. Partea maghiară, care probabil aflase cu ce rezultat urmează să se încheie arbitrajul, a acceptat imediat, pe când delegația română a cerut timp de gândire. Desfășurarea Consiliului de Coroană din noaptea de 29/30

³⁶ *Ibidem*

³⁷ *Ibidem*, p. 125

³⁸ *Ibidem*

³⁹ *Ibidem*, p. 127

august a dus la acceptarea arbitrajului cu 21 voturi pentru, 10 contra și o abținere⁴⁰.

În fine, la 30 august 1940, dimineața, harta cu noile granițe a fost prezentată delegațiilor⁴¹, dându-se citire textului arbitrajului. Ministru de externe român, Mihail Manoilescu, a semnat cu greu, neînțelegând inițial ceea ce i se prezentase – harta României ciuntită.

În noaptea de 30/31 august, la noul Consiliu de Coroană, convocat pentru a lua act de conținutul dictatului, I. Maniu a declarat: „*Protestez în numele Ardealului și Banatului, în contra oricărei încercări de a înstrăina Transilvania, Banatul, Maramureșul și Crișana de la corpul statului nostru și protestez ca orice părticică de pământ să fie înstrăinată*”⁴².

Îndată după aflarea veștii despre acest dictat, mari mulțimi au ieșit în stradă. La manifestațiile desfășurate pe întreg cuprinsul țării, au participat muncitori, țărani, funcționari, intelectuali, tineri și bătrâni, național-țărăniști, liberali, social-democrați, legionari și comuniști⁴³. Era limpede că acest act avea reverberații puternice și adânci în sentimentul poporului român, în toate structurile sale sociale și politice. Indignarea se îndrepta în primul rând, împotriva statelor participante la arbitraj, apoi a regelui Carol al II-lea și camarilei lui, a cărei politică era considerată răspunzătoare de situația nefastă.

Nu mai este nevoie să amintim de dezastrul politic și economic cauzat de dezmembrarea României, dar mai ales de tragedia umană a milioanele de români care s-au văzut trecute sub jug străin sau de zecile de mii de refugiați exilați în propria lor țară.

Bibliografie:

- Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond. Preș. Consil. Miniștri, dosar 25/1940.
- *** 23 August 1944. *Documente*, vol. I, 1939-1943, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
- BUZATU Gheorghe, *România cu și fără Antonescu*, Editura Moldova Iași, 1991

⁴⁰ Aurică Simion, *Dictatul de la Viena*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972, p. 195-196

⁴¹ 23 August. *Documente*, vol. I, p. 98

⁴² Ioan Scurtu, *Istoria P. N.Ț.*, p. 351

⁴³ *Ibidem*, p. 352

- HILLGRUBER Andreas, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile româno-germane (1938-1944)*, Editura Humanitas, București, 1994.
- MAVRODIN Teodor, *Mareșalul Antonescu întemnițat la Moscova*, Editura Carminis, Pitești, 1998.
- MOISUC Viorica, *Premisele izolării politice a României (1919-1940)*, Editura Humanitas, București.
- SCURTU Ioan, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, București, Editura Didactica și Pedagogică, 1995.
- SCURTU Ioan, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994.
- SCURTU Ioan, MOCANU Constantin, SMÂRCEA Doina, *Documente privind Istoria României între 1918-1944*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
- SIMION Aurică, *Dictatul de la Viena*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.